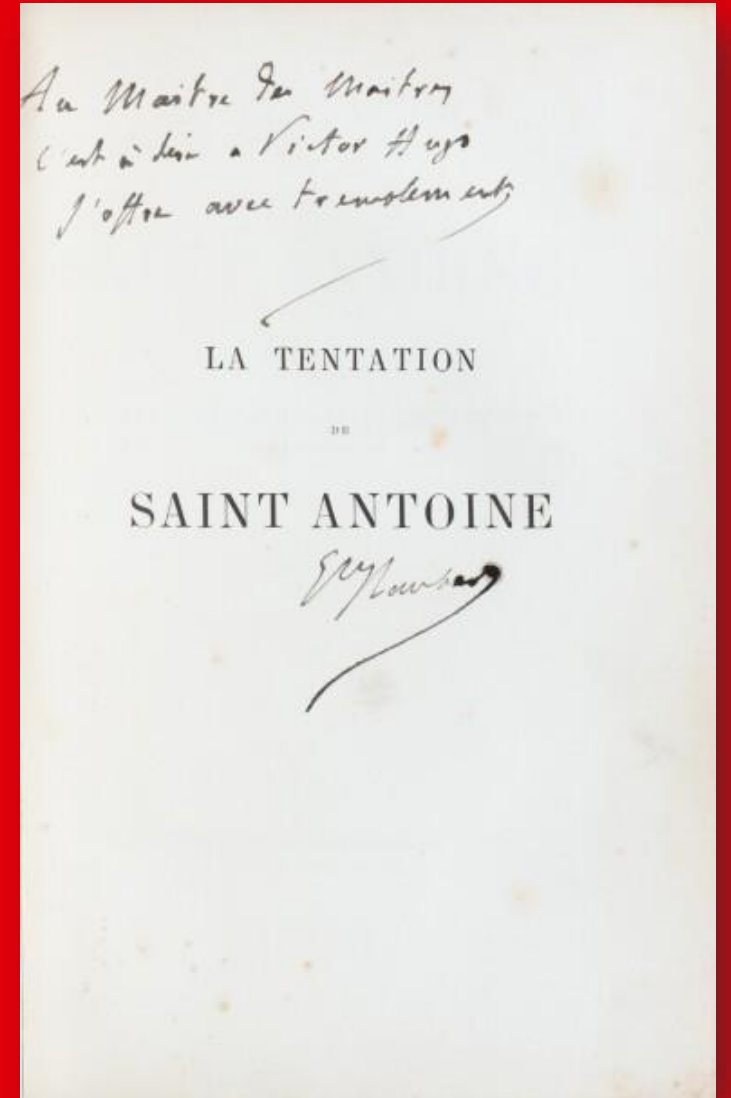

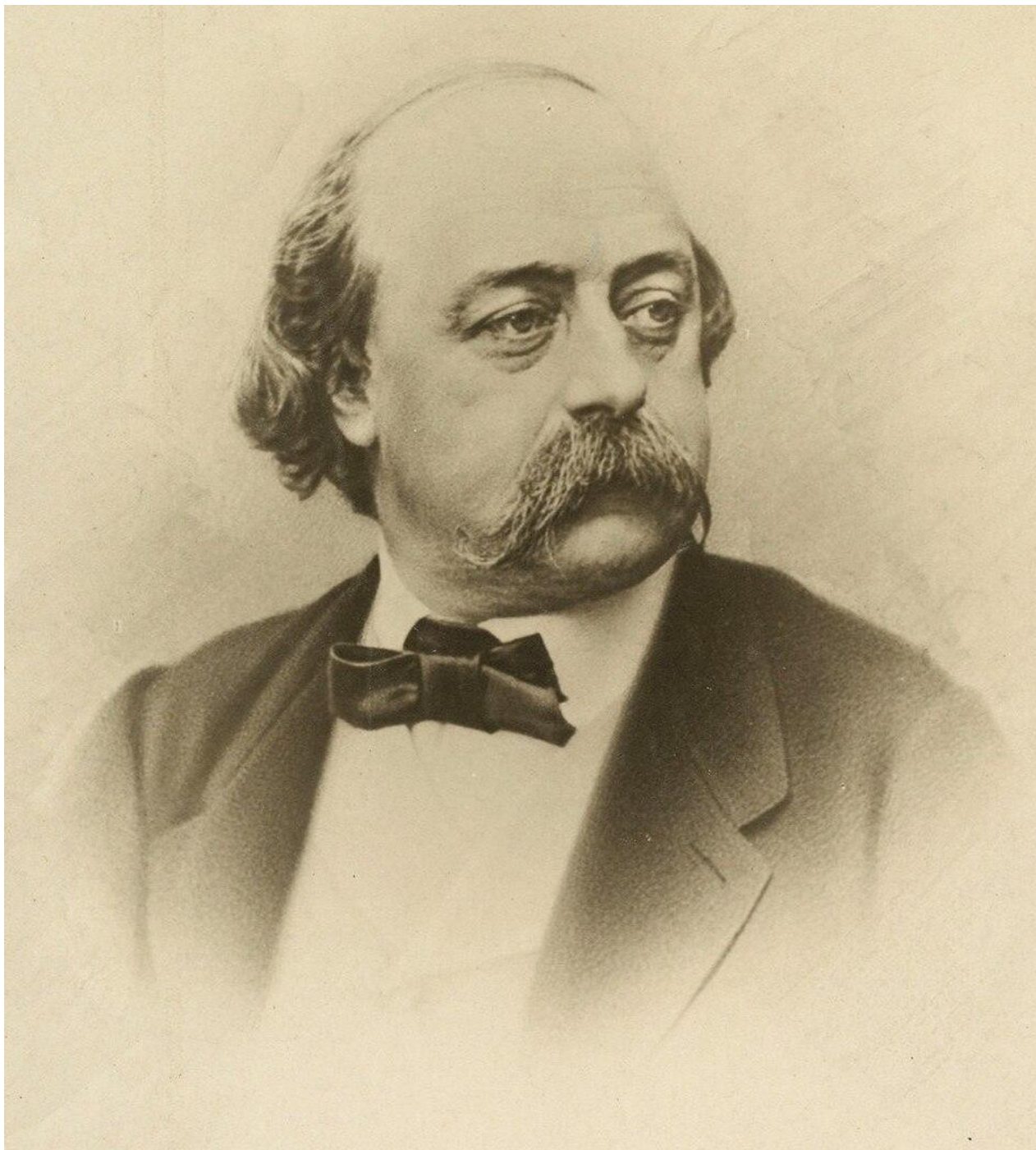
Van levenswerk tot lievelingsboek

Zutphen, 11 juni 2026
Dr. M. Smeets

- Korte biografie Gustave Flaubert
- *La Tentation de Saint Antoine*, « l'œuvre de toute ma vie »
- De Antonius van Flaubert: vorm en personage

①

- Geboren in Rouen in 1821, zoon van een beroemde chirurg
- « Si t veux nous associers pour écrire moi, j'écrirait des comédie et toi tu écriras tes rêves ... » (brief aan Ernest Chevalier, 31 december 1830)
- 1839: *Smarh*, soort mysteriespel waarin een heremiet in Klein-Azië wordt bezocht door Satan
- Liefde voor de literatuur, toch maar een rechtenstudie in Parijs (na een « grande année sabbatique »)

KORTE BIOGRAFIE GUSTAVE FLAUBERT

- « J'ai envie d'envoyer faire foutre l'Ecole de Droit une bonne fois et de ne plus y remettre les pieds » (brief aan Caroline Flaubert, eind november 1842)
- November 1849-mei 1851: reis met Maxime Du Camp naar Egypte, Palestina, Turkije, Griekenland en Italië
- 'Hij keert terug van zijn reis met een vastberaden plan: van literatuur niet alleen de enige bezigheid van zijn leven maken, maar ook een soort beroep of roeping' (Pierre-Marc de Biasi)
- « [...] mon organisation est un système [...]. Je suis un homme-plume » (brief aan Louise Colet, 31 januari 1852)

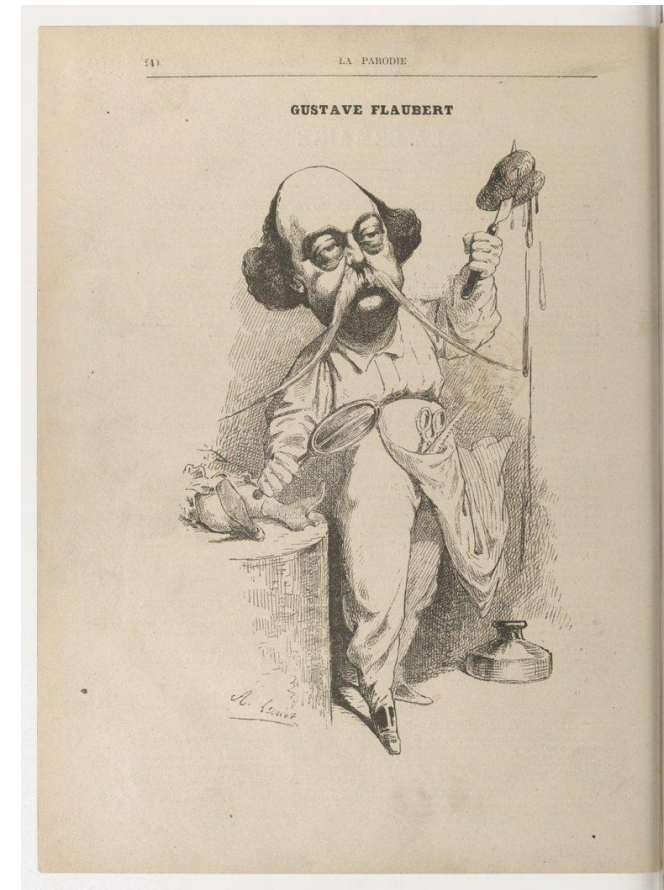

- « L'artiste doit être dans son oeuvre comme Dieu dans la création, invisible et tout-puissant : qu'on le sente partout, mais qu'on ne le voie pas » (brief van 18 maart 1857) ⇒ onpersoonlijke stijl, geen inmenging van de auteur
- Obsessieve zoektocht naar het juiste woord, soort poëtisch proza (« un style rythmé comme les vers »)
- Een beruchte werkmethode: de *gueuloir*
- De taal zelf moet spreken, niet de auteur

- April 1856 : na 56 maanden hard werken is *Madame Bovary* klaar
- Verschijnt tussen 1 oktober en 15 december 1856 in de *Revue de Paris* (met de nodige censuur, bv. de scène in de koets)
- 31 januari 1857: proces vanwege 'overtredingen van de openbare en religieuze moraal en de goede zeden'
- Vrijgesproken ⇒ schandaal = succes

KORTE BIOGRAFIE GUSTAVE FLAUBERT

- De roman moet 'wetenschappelijk' en 'onpersoonlijk' zijn ⇒ exacte observatie en analyse, exacte stijl
- *Salammbô* (1862)
- *L'Éducation sentimentale* (1869)
- *La Tentation de saint Antoine* (1874)
- *Trois contes* (1877)
- *Bouvard et Pécuchet* (1881, postuum)

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

ILLVSTRISSIMO MAXIMOQUE VIRO D.D. LVDOVICO PHELYPEAVX DÑO.
IA. CALLOT VOVET

*Informes larvæ, cæcæ, stabulans latibris
Alensia suum rupere Chæos, atque agmina facto
Lustris orbem violant lucemque venena.
Cui scelerum facies crebro mutavit Eremum.
Interea vasti quid agis, sub ferreæ faxi*

Cum Præst. Reg.

Israel ex cū 1633

DE LAVRIERE COMITI CONSISTORIANO SACRARVM IVSSIONVM VIRO
DEDICAT CONSECRATQVE.

*Specte senex, tantos sentis et despicis hostes?
Huius spiritus mortali tibi nec sancia pectus.
Plauda, movent, nec frangit Amor, nec funera terrent.
Miles infans polo reparans que ab Origine vixit
Suffinet in terra quæ videt in æthere pugnas*

- Voorjaar 1845: gaat mee op huwelijksreis van zijn zus Caroline naar Italië
- Genua, palazzo Balbi: « J'ai vu un tableau de Breugel représentant la tentation de Saint Antoine, qui m'a fait penser à arranger pour le théâtre la tentation de Saint Antoine, mais cela demanderait un autre gaillard que moi. Je donnerais bien toute la collection du *Moniteur* si je l'avais, et 100 mille franc avec, pour acheter ce tableau-là » (brief aan Alfred Le Poittevin, 13 mei 1845)
- Beschrijving van twee pagina's in zijn aantekenboekje
- Begint aan het schrijven van zijn *Saint Antoine* « le mercredi 24 mai 1848 à trois heures un quart » (manuscript)

VAN LEVENSWERK TOT LIEVELINGSBOEK
« L'ŒUVRE DE TOUTE MA VIE »

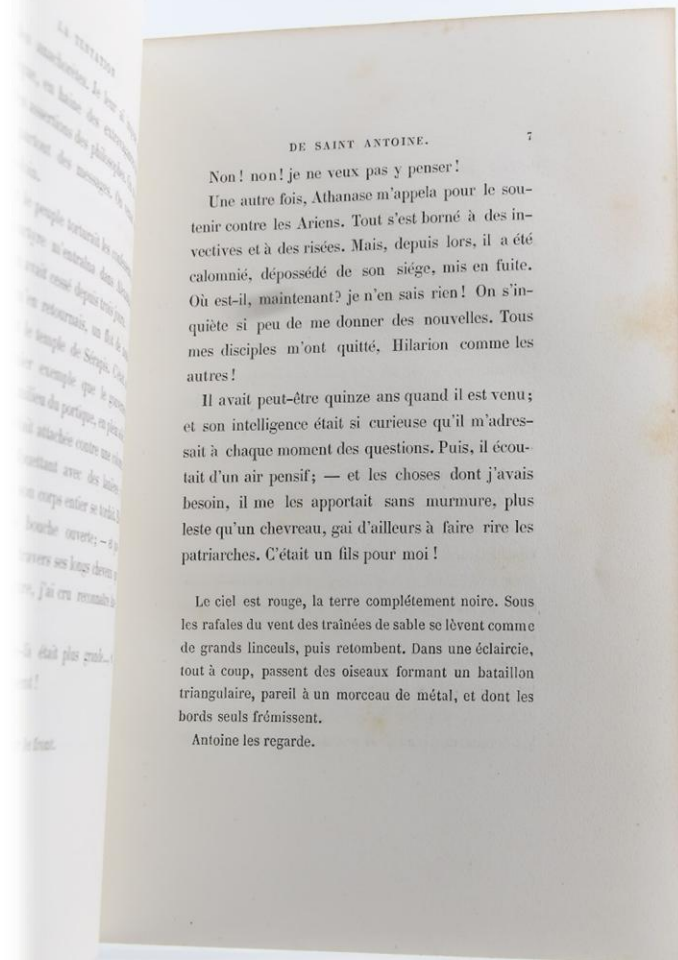
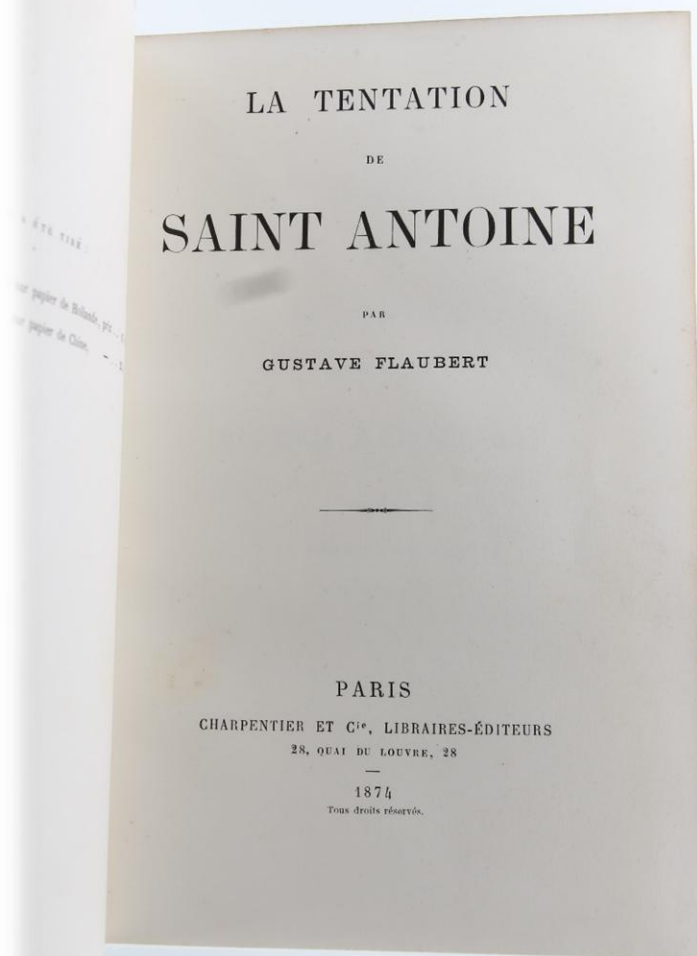
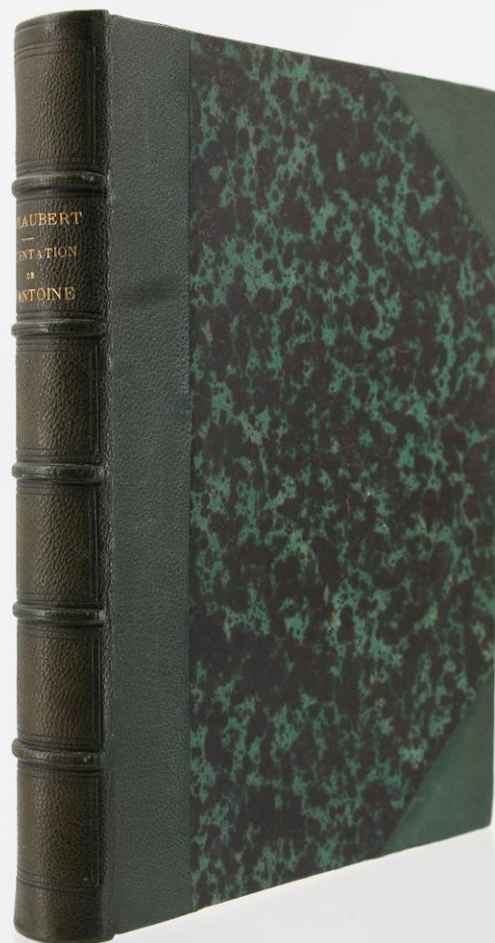
- Manuscript voltooid op 12 september 1849 ⇒ marathonvoordracht van 32 uur voor Louis Bouilhet en Maxime Du Camp
- « Nous pensons qu'il faut jeter cela au feu et n'en jamais reparler » (in Maxime Du Camp, *Souvenirs littéraires*)
- Manuscript belandt in een lade, reis naar de Oriënt met Maxime Du Camp (november 1849-mei 1851)
- Maar na zijn terugkeer weet hij waar het aan schort: het axioma van Goethe

- « Ce bon *saint Antoine* t'intéresse donc ? [...] C'est une œuvre manquée. Tu parles de perles. Mais les perles ne font pas de collier ; c'est le fil. [...] *Tout dépend du plan. Saint Antoine en manque* » (brief aan Louise Colet, 26 augustus 1853)
- Ander verwijt aan zichzelf: *saint Antoine* is te veel een 'vergaarbak' (« *déversoir* »)
- Flaubert haalt na verschijnen van *Madame Bovary* zijn manuscript en aantekeningen weer tevoorschijn ⇒ maakt flink ingekorte versie
- Publiceert vier passages in *L'Artiste* (december 1856-februari 1857)

VAN LEVENSWERK TOT LIEVELINGSBOEK
« L'ŒUVRE DE TOUTE MA VIE »

- 'Zodra hij een roman had afgerond, verdiepte hij zich weer in zijn aantekeningen en begon hij te 'mijmeren' over sint Antonius' (Florence Vatan)
- Vanaf juni 1869 pakt hij echt de pen op om zijn 'oude bevlieging' (« *vieille toquade* ») te bewerken ⇒ « je médite un *Saint Antoine* tout nouveau »
- 1874: publicatie van *La Tentation de Saint Antoine* ⇒ conduit negatieve recensies (behalve van zijn confrères zoals Baudelaire, Mallarmé en Banville)
- « *La Tentation de saint Antoine* pourrait être le suicide définitif de M. Flaubert » (Jules Barbey d'Aurevilly)

③

VAN LEVENSWERK TOT LIEVELINGSBOEK
DE ANTONIUS VAN FLAUBERT

- De 'zelfmoord' heeft allereerst te maken met de vorm: wat voor soort tekst is *La Tentation de saint Antoine*?
- Geen realistische roman ⇒ neventeksten, innerlijke monologen, dialogen met anderen, filosofische uiteenzettingen, mythologische, vroegchristelijke optochten enz., verpakt in een poëtisch proza
- Dromen en hallucinaties: Flaubert heft onderscheid tussen objectieve buitenwereld en subjectieve binnenwereld volledig op

VAN LEVENSWERK TOT LIEVELINGSBOEK
DE ANTONIUS VAN FLAUBERT

- Ander punt van kritiek: overdaad aan eruditie
- Onvermoeibare lezer, mappen ("Oude topografie", "Mythologie", "Filosofie"...) ⇒ ligt in het verlengde van Flauberts werkwijze sinds *Madame Bovary*: schrijven en onderzoek zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden
- Verzoeking is eerder een *libido sciendi*, een verlangen om te weten (een "onuitsprekelijke nieuwsgierigheid" (VHA)) ⇒ parallel met Gustave Flaubert
- Geen hagiografie, geen morele stichtelijkheid: de psychologische worsteling van Antonius lijkt ondergeschikt

VAN LEVENSWERK TOT LIEVELINGSBOEK
DE ANTONIUS VAN FLAUBERT

- Het personage zelf: Antonius, 'een van de grootste figuren uit het vroege christendom' is volgens de critici 'saai', 'passief', 'smakeloos' en zelfs 'krankzinnig'
- Lijkt op 'de eerste de beste gek uit het gesticht van Charenton' ; 'net zo geestelijk in de war als een met opium volgepompte Indiase fakir' (Barbey d'Aurevilly)
- De traditionele middeleeuwse symbolen uit de geschiedenis van de heilige zijn nauwelijks aanwezig (lusten, duivelse wezens, varken enz.) ⇒ verzoeking van de Duivel: "Datzelfde heb ik ook doorstaan, vroeger!" (VHA)
- Koningin van Sheba, Boeddha, Apollonius van Tyana, Isis, Jupiter, Helena, Montanus, enz.

VAN LEVENSWERK TOT LIEVELINGSBOEK
DE ANTONIUS VAN FLAUBERT

DE KONINGIN VAN SHEBA *glijdt langs zijn schouder neer op de tapijten en schrijdt naar Antonius toe.*

[...] Ze pakt zijn baard vast.

Lach dan, mooie kluizenaar, lach dan! Ik ben heel vrolijk, let maar op! Ik speel op de lier, ik dans als een bij, en ik kan heel wat verhalen vertellen [...] Maar wat is er... Waar denk je aan?

Ze bekijkt hem van top tot teen.

O, als je mijn echtgenoot bent, kleeft ik je in mooie gewaden, dan zal ik je zalven en epileren.

Antonius is doodbleek geworden en blijft stokstijf staan.

Je kijkt zo treurig: toch niet omdat je nu je hut moet verlaten? Ikzelf heb voor jou alles in de steek gelaten, tot koning Salomo toe, en dat terwijl die toch heel wijs is, twintigduizend strijdswagens heeft en een mooie baard! Ik heb een bruidsschat voor je meegebracht. Kies maar uit. [...]

VAN LEVENSWERK TOT LIEVELINGSBOEK
DE ANTONIUS VAN FLAUBERT

APOLLONIUS

In Tarente bracht men een gestorven meisje naar de brandstapel.

DAMIS

De Meester raakte haar lippen aan, en zij stond op en riep om haar moeder.

ANTONIUS

Wat! Wekt hij doden op?

APOLLONIUS

Aan Vespasianus heb ik de heerschappij voorzegd.

ANTONIUS

Wat! Leest hij de toekomst? [...]

Neemt u mij niet kwalijk, vreemdelingen, het is al laat! [...]

Nee! Nee! Gaat u weg! [...]

Verstaat u mij niet? Maak dat u wegkomt! [...]

Hou op!

VAN LEVENSWERK TOT LIEVELINGSBOEK
DE ANTONIUS VAN FLAUBERT

Uit de rotsen tegenover Antonius heeft zich een berg gevormd.

Ter halverhoogte drijft een wolkenbank, en daar bovenuit verrijst een tweede berg, een reusachtig groen gevaarte, doortrokken van onregelmatig gevormde dalen; op de top staan, in een bos van laurierbomen, een bronzen paleis met gouden dak en ivoren kapitelen.

Midden in de peristyle troont, kolossaal, met naakte tors, JUPITER, met in zijn ene hand de victorie, en in zijn andere de bliksem. Tussen zijn benen rekt zijn adelaar de kop.

JUNO, naast hem rolt met haar grote ogen, en uit haar diadeem golft een sluier als een nevel in de wind.

Daarachter staat MINERVA op een voetstuk, en leunt tegen haar lans. De huid van Gorgo bedekt haar borst, en een linnen peplos hangt in regelmatige plooien neer tot de nagels van haar tenen. Haar zeegroene ogen, die stralen onder haar vizier, kijken aandachtig in de verte.

Rechts van het paleis berijdt de grijze NEPTUNUS een dolfijn, die zijn vinnen roert in een weids azuur, dat de hemel of de zee is, want de oceaan gaat in de verte over in de blauwe ether; beide elementen vloeien ineen. [...]

VAN LEVENSWERK TOT LIEVELINGSBOEK
DE ANTONIUS VAN FLAUBERT

ANTONIUS *na langdurig zelfonderzoek*

Ik denk aan alle zielen die door deze valse goden in het verderf zijn gestort!

HILARION

Vind je ook niet dat ze ... soms... gelijkenis met de ware vertonen?

ANTONIUS

Dat is een list van de Duivel, om de ongelovigen makkelijker te verleiden. Hij valt de sterken aan met de middelen van de geest, de anderen door den vleze.

HILARION

Maar de wellust is in momenten van razernij even onzelfzuchtig als het berouw [...]

ANTONIUS

Wat kan mij dat schelen! Ik walg van deze weerzinwekkende, beestachtige goden, die zich altijd bezighouden met bloedbaden en incest!

HILARION

Denk dan eens aan al die punten waaraan je je stoort, omdat je ze niet begrijpt. Zo ook kunnen deze goden, al komt hun uiterlijk je nog zo misdadig voor, wel eens de waarheid in zich bergen.

VAN LEVENSWERK TOT LIEVELINGSBOEK
DE ANTONIUS VAN FLAUBERT

- Antonius wordt overspoeld door visioenen van vervlogen religies en antieke goden ⇒ confrontatie tussen het opkomende christendom en afbrokkelende heidense oudheid
- Verpakt in een voor 1874 zeer ongebruikelijke vorm: toneel, visioenen en hallucinaties, encyclopedische (historische, mythologische, theologische) kennis, monologen en dialogen...
- Stijl: poëtisch proza, humor, ironie, slapstick, registerverschillen (hoog/laag)
- Cultklassieker: maakt bv. deel uit van de 100 boeken van Jorge Luis Borges

VAN LEVENSWERK TOT LIEVELINGSBOEK
BIBLIOGRAFIE

- Barbey d'Aurevilly, Jules, « La Tentation de Saint Antoine par M. Gustave Flaubert », *Le Constitutionnel*, 20 april 1874
- *Correspondance de Gustave Flaubert 1829-1880*, <https://flaubert.univ-rouen.fr/correspondance/correspondance/>
- De Biasi, Pierre-Marc, *Gustave Flaubert. Une manière spéciale de vivre*, Parijs, Grasset, 2009
- Piet Driest, Diederik Jansen, *Flaubert in Nederland 1870–2005*, Amsterdam, Autres Directions, 2006
- Du Camp, Maxime, *Souvenirs littéraires*, deel I (1822-1850), Parijs, Hachette, 1906 [1882]
- Flaubert, Gustave, *De verzoeking van de heilige Antonius*, vert. Hans van Pinxteren, Amsterdam, Athenaeum Polak & Van Gennep, 1997 [1985]
- Flaubert, Gustave, *Œuvres complètes*, deel V (1874-1880), ed. Stéphanie Dord-Crouslé, Anne Herschberg Pierrot, Jacques Neefs en Pierre-Louis Rey, Parijs, Gallimard, coll. « Bibliothèque de la Pléiade », 2021
- Vatan, Florence, « Un enchantement littéraire ? La Tentation de saint Antoine face à ses lecteurs », *Revue Flaubert*, « Nouvelles lectures de *La Tentation de saint Antoine* », n° 20, 2024

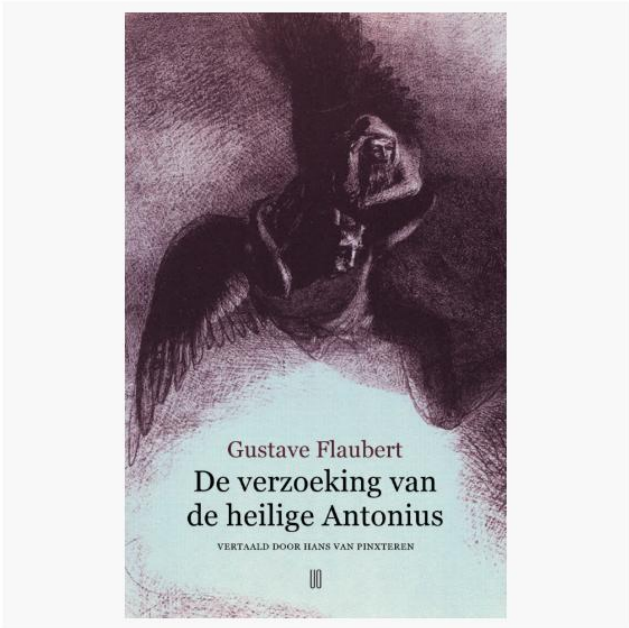
VAN LEVENSWERK TOT LIEVELINGSBOEK

BIBLIOGRAFIE

[Homepage](#) [Fictie](#) [Non-fictie](#) [Kleurenreeks](#) [Arsène Lupin](#) [Verwacht](#) [Auteurs](#) [Vertalers](#) [Catalogi](#) [Over Oevers](#)

Gustave Flaubert

De verzoeking van de heilige Antonius

Paperback, 216 pag.
ISBN 9789493367173
Vertaald uit het Frans door Hans van Pinxteren
Oorspronkelijke titel: La Tentation de Saint Antoine (1874)

€22,50

1 ▾

In winkelwagen

● Op voorraad

Bestel direct bij Oevers!

- ✓ Gratis verzending in Nederland vanaf €25,00
- ✓ Bezorging binnen 2-4 werkdagen (BE 3-5)

[Boekbeschrijving](#)

[Ook interessant](#)